

2011-12-15

Dnr 44-2011:5797

Styrelsen för Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket
Manfred Björkqvists allé 8
193 31 Sigtuna

Rektorn vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket
Manfred Björkqvists allé 8
193 31 Sigtuna

Beslut för grundskola och gymnasieskola

efter tillsyn av Sigtunaskolan Humanistiska
Läroverket i Sigtuna kommun

Tillsyn vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket

Helhetsbedömning

Syftet med utbildningen inom skolväsendet är enligt skollagen att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden såsom respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar. Alla elever ska tillförsäkras en skolmiljö som präglas trygghet och studiero. Vid tillsynen av Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket (SSHL) framkommer att stora förbättringar genomförts i värdegrundsarbetet de senaste åren och Skolinspektionens övergripande bedömning är att den nuvarande skolledningen arbetar systematiskt med värdegrunden och fostran av eleverna i utbildningen i enlighet med läroplanernas mål. Arbetet måste dock, trots dessa goda ansatser, intensifieras.

Skolinspektionens tillsyn omfattar utbildningen men också verksamheten vid internatet, då händelser som inträffar där har en nära koppling till utbildningen vid skolan. SSHL har som riksinternat en speciell situation och vad som händer på elevhemmen påverkar utbildningen.

Genom intervjuer framkommer att en kultur av "kamratfostran" elever emellan på elevhemmen har funnits, och ännu finns, som en latent och ibland manifest tradition på SSHL. Hur mycket dessa traditioner tar formen av oskyldiga och vuxenövervakade insparkelekar eller av kränkande initiationsriter sägs av informanterna på skolan gå i vågor över tid. Ibland dyker de upp på ett elevhem, ibland på ett annat. Varje situation där elever utsätts för kränkande behandling är naturligtvis oacceptabel.

Att elevhemmen är olika och bär på olika traditioner betonas i flera av intervjuerna. Skolans ledning bekämpar "kamratfostran" men stöter ibland på motstånd från föräldrar och elever, som tvärtom förväntar sig att gamla internat-traditioner ska leva vidare. Detta bekräftas i intervju med elever och elevhälsa. I intervjuerna framträder även en bild av att internatelever försöker överlista personalen i att kunna driva kamratförtryckande traditioner vidare. Intervjuade husföräldrar medger att de vuxna, trots hög närvaro vid elevhemmen, inte har insyn i allt som eleverna gör bakom ryggen på personalen. Tillsynen tyder på att skolledning och personal reagerar mot och griper in mot de tendenser till kamratförtryck som de upptäcker. Att kamratförtryck likafullt kan fortgå i de fördolda, som i form av att äldre elever skickar yngre att gå ärenden gör att Skolinspektionen bedömer att värdegrundsarbetet måste intensifieras. Skolans

likabehandlingsplaner/planer mot kränkande behandling behöver därför också konkretiseras för att förebygga och förhindra sådana tendenser.

Vid tillsynen framkommer vidare, att skolan lagt ner mycket arbete på att utforma trivselregler för verksamheten, som anger vad som är tillåtet men också förbjudet. Överträdelser mot reglerna kan medföra att skolledningen beslutar om att "suspendera" en elev, eller vid allvarliga brott, säga upp studieavtalet. Det senare är enligt Skolinspektionens uppfattning inte förenligt med skolans skyldighet att tillgodose elevers rätt till utbildning. Huruvida detta verkligen har tillämpats är oklart, däremot framkommer det att flera elever har "suspendedrats" från såväl internatboendet som undervisningen på grund av en alkoholförseelse vid internatboendet. Skolinspektionens uppfattning är att tillvägagångssättet avseende disciplinära åtgärder inte följts.

Skolinspektionen pekar i denna tillsyn på ett antal områden som huvudmannen måste åtgärda. Mot denna bakgrund fattar Skolinspektionen följande beslut.

Beslut

Föreläggande:

De beskrivna bristerna som Skolinspektionen konstaterat vid tillsynen av Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket i Sigtuna kommun måste åtgärdas för att huvudmannen ska uppfylla författningarnas krav och eleverna därmed ska få den utbildning de har rätt till.

En utförligare redogörelse av konstaterade brister finns nedan under Skäl för beslut

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket att senast 15 mars 2012 avhjälpa påtalade brister genom att vidta nedanstående åtgärder.

De vidtagna åtgärderna ska samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Bedömningsområde Grundläggande värden och inflytande

Huvudmannen utformar inte sina trivselregler i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar.

Huvudmannen ska förbättra arbetet med bedömningsområdet Grundläggande värden och inflytande.

I detta ingår att:

- Skolan ska utforma sina trivselregler så att alla elever ges möjlighet att fritt uttrycka sina tankar, åsikter och känslor (1 kap. 5 § skollagen).

Bedömningsområde Trygghet och studiero

Vid skolenheten bedrivs inte ett tillräckligt målinriktat arbete för trygghet och studiero.

Huvudmannen ska vidta åtgärder för att förbättra arbetet med bedömningsområdet Trygghet och studiero.

I detta ingår att:

- Se till att beslut om disciplinära åtgärder fattas i enlighet med författningarnas krav (5 kap. 6 § andra stycket skollagen).
- Intensifiera värdegrundsarbetet genom att skolans planer mot kränkande behandling förtydligas med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga alla former av kränkande behandling och en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året (6 kap. 6 och 8 §§ skollagen).

Skäl för beslut

Föreläggande:

Bedömningsområde Grundläggande värden och inflytande

Bedömning:

Huvudmannen utformar inte trivselregler i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Motivering:

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Detta innebär bl.a. att en elev inte kan förbjudas att hysa eller sprida åsikter som skolan tycker är oriktiga eller olustiga. Skolan kan dock ställa vissa krav på ordning. Rektor får därför anses ha rätt och skyldighet att ingripa mot åsiktsyttringar som till sin art inte är förenliga

med ordningens upprätthållande eller om själva åsiktsyttringarna bedöms vara brottsliga eller innebär kränkningar eller trakasserier. En bedömning bör dock göras i varje enskilt fall om en sådan situation uppkommer.

Skolinspektionen har tagit del av de trivselregler som gäller vid SSKL. Av dessa framgår bland annat att det på skolan finns ett förbud mot "propaganda, symboler och ideologier som är oförenliga med SSKL:s värdegrund".

Det är enligt Skolinspektionens bedömning inte förenligt med kravet på att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna att uppställa ett generellt förbud mot vissa åsiktsyttringar i skolans trivselregler på det sätt som skett. Skolinspektionen har inte fått någon signal om att förbudet i realiteten har tillämpats. Skolan måste likväl ändra sina trivselregler så att de överensstämmer med lagstiftningen.

Författning:

1 kap. 5 § skollagen

Bedömningsområde Trygghet och studiero

Bedömning:

Vid skolenheten bedrivs inte ett tillräckligt målinriktat arbete för trygghet och studiero.

Motivering:

Enligt skollagen, som från den 1 juli 2011 även reglerar utbildningen vid riksinternaten, får rektor eller en lärare vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande uppträdande.

Möjligheten att vidta disciplinära åtgärder regleras uttömmande i skollagen. En disciplinär åtgärd ska stå i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter. Bland de disciplinära åtgärder som står rektor och, när det gäller gymnasieskolan, huvudmannen till buds finns bl.a. avstängning. Avstängning utgör den mest ingripande åtgärden för en elev och ska därför användas först när tidigare åtgärder inte nått sitt syfte eller om det är fråga om en allvarlig förseelse. Det ställs formella krav på ett beslut om avstängning och beslutet ska föregås av en utredning. Elevers rätt till utbildning ska i dessa sammanhang säkerställas så långt det är möjligt. För skolpliktiga elever gäller att de inte kan avstängas från utbildningen annat än under en kortare tidsperiod. För gymnasieelever på ett nationellt program gäller att de har rätt att få fullfölja

sin utbildning, även efter beslut om avstängning. Att varaktigt stänga av en elev från utbildningen är inte möjligt.

Av de trivselregler som gäller vid SSHL och som Skolinspektionen har tagit del av framgår bland annat att skolan, när den behöver ingripa mot beteenden och handlingar som strider mot skolans värdegrund tillämpar "samtal, varning och suspension". Vidare framgår att särskilt allvarliga brott mot skolans regler kan leda till att studieavtalet sägs upp.

Skolans regler är utformade så, att elever riskerar att inte få sin rätt till utbildning tillgodosedd i enlighet med författningarnas krav. Skolinspektionen vill därför framhålla att skollagens bestämmelser avseende disciplinära åtgärder inte ger utrymme för att säga upp en elevs studieavtal så som skolans trivselregler anger.

Det har vid tillsynen framkommit att åtgärder vidtagits under november månad 2011 för tillrättaförande av elever vid elevhemmen på så sätt att flera elever blivit "suspenderade", dvs. avstängda från skolan, under en vecka. Orsaken till avstängningen har varit att eleverna i strid med skolans trivselregler intagit alkohol på ett elevhem. Det har vid tillsynen framkommit att händelsen kan ha haft inslag av "battning", dvs. den på skolan traditionella beteckningen på kamratförtryck och initiering till internatlivet. Incidenten har utretts, men har enligt skolchefen dock inte omfattat misstanke om kränkande behandling. Själva processen kring skolans hantering av händelsen finns dokumenterad av skolchefen och Skolinspektionen har tagit del av beslutet att stänga av eleverna.

Skolinspektionen utgår från att SSHL som riksinternatskola har en särskild situation, där det kan vara svårt att skilja på skola och elevhem. Skollagens bestämmelser avseende beslut om disciplinära åtgärder är dock tydlig och tar sikte på skolans verksamhet.

Skolinspektionen konstaterar att åtgärderna har haft direkt effekt på de aktuella elevernas skolgång då avstängningen omfattat såväl boendet vid elevhemmet som utbildningen. Skolinspektionen tar inte ställning till om det varit rätt eller fel att stänga av eleverna. Däremot kan Skolinspektionen se att skolan inte först prövat andra mindre ingripande åtgärder, för att komma till rätta med elevernas beteenden. Vidare finns det i beslutet att stänga av eleverna ingen information om hur beslutet kan överklagas.

Mot bakgrund av att ledningens beslut om avstängning inte enbart omfattat elevhemmet utan även utbildningen, samt med anledning av att beslutet

har formella brister, bedömer Skolinspektionen att huvudmannen inte följt bestämmelsernas krav när det gäller beslut om disciplinära åtgärder.

Enligt skollagen ska huvudmannen se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling.

Värdegrundsarbete och arbete med sociala normer betonas starkt i skolans alla dokument. Förtroendeeleverna på internaten, "prefekterna", har till uppgift att representera eleverna på ett elevhem. De är valda av eleverna vid elevhemmet och genomgår en särskild ledarskapsutbildning med värdegrundsinslag, vilken anordnas av skolan. En husförälder uppger att skolan vill vara tydlig med att det är personalen som fostrar elever, inte andra elever, men att det finns elever som vill ta bort prefektuppgifterna just därför att de motverkar de informella strukturerna. Skolan har en kamratstödgrupp, Hjärter Ess, som är känd av eleverna.

Det finns på SSSLH två likabehandlingsplaner/planer mot kränkande behandling, en för grundskolan och en för gymnasieskolan. De två likalydande planerna är formellt korrekt utformade i enlighet med lagstiftningen, men bär spår av att vara konsultprodukter. Deras förankring bland eleverna kan ifrågasättas. De intervjuade eleverna i åk 8 och 2 känner inte till dem och säger sig inte ens ha sett dem. Enligt rektorn har mentorerna i uppgift att gå igenom både likabehandlingsplanen och trivselreglerna när läsåret börjar. Att så sker bekräftas i lärarintervju, vilket inte nödvändigtvis motsäger elevernas uppgifter om att de inte känner till planerna.

SSHL genomför en omfattande årlig trygghetsenkät med eleverna, vilken analyseras noggrant. Skolans likabehandlingsplaner/planer mot kränkande behandling tar upp en lång rad insatser som skolan gör inom sitt värdegrundsarbete. Skolinspektionens noterar att dessa planer mot kränkande behandling påminner mycket om andra skolors. De benämner däremot inte konkret och uttryckligen de maktlekar och kamratförtryck av äldre mot yngre – "battning" – som enligt intervjuuppgifter har funnits som gamla traditioner på SSSLH:s elevhem. Skolinspektionen har genom intervjuer fått signaler om att det ännu finns tendenser till "battning", som att äldre elever skickar yngre att gå ärenden. Kamratförtryck måste därför betraktas som en högst reell risk. Det finns en fara att elever och personal uppfattar planernas problembeskrivningar som abstrakta och allmänna och att de därför inte känner att planerna egentligen berör dessa traditioner utan handlar om något annat, som inte angår elevernas vardagsliv i utbildning och internat. Planerna blir då föga effektiva som verktyg i värdegrundsarbetet.

Skolans arbete med värdegrunden måste, trots goda ansatser, intensifieras. Skolan ska därför förtydliga sina planer mot kränkande behandling i detta avseende med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga alla former av kränkande behandling och en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. Skolan måste se till att planerna mot kränkande behandling är konkreta, levande dokument för eleverna och att de tydligt ser kopplingen mellan de kränkningar som nämns i dem och de traditioner av maktlekar och kamratförtryck i form av "battning" som vissa av eleverna försöker upprätthålla.

Författning:

7 kap. 2 § skollagen, 16 kap. 37 § skollagen

5 kap. 6 § skollagen, 5 kap. 14 och 15 §§ skollagen, 5 kap. 17 och 18 §§ skollagen

5 kap. 24 §, 28 kap. 7 § skollagen

6 kap. 6 §, 6 kap. 8 § skollagen

Bakgrund

Verksamheten vid riksinternaten har tidigare reglerats av en särskild författning men följer sedan den 1 juli 2011 skollagen. Dock kvarstår en särskild förordning om statsbidrag till riksinternat. Skolinspektionen har genomfört riktad tillsyn avseende främst arbetet med värdegrundsfrågor i Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket (SSHL) i Sigtuna kommun den 9 och 10 november 2011. Inspektörernas bedömningar är grundade på dokumentanalys, enkäter i fyra klasser från olika årskurser, enkät med personalen, intervjuer med rektor, lärare, elevhälsa, två husföräldrar, två elevgrupper och två förtroendeelever.

Beskrivning av Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket

SSHL är ett av tre s.k. riksinternat med syftet att erbjuda skolgång och boende för barn till svenskar som under längre tidsperioder bor och arbetar i andra länder. Även barn till i Sverige bofasta familjer bor på internatet och ungefär hälften av skolans knappt 500 elever är dagelever från Sigtuna kommun eller andra orter i närheten. Alla elever, oavsett om de är dagelever eller internatelever, hör till ett elevhem på skolan. Internateleverna bor på elevhemmen. Skolans ledning beskriver SSHL som en "internatskola", inte en "skola med internat".

1980 bildades SSHL genom sammanslagning av två befintliga internatskolor i Sigtuna, båda grundade på 1920-talet: Sigtunaskolan och Sigtunastiftelsens

Humanistiska Läroverk. Skolan som ägs och drivs av en stiftelse erbjuder utbildning i form av grundskola årskurs 7 – 9, fyra högskoleförberedande gymnasieprogram (ekonomiprogrammet, humanistiska programmet, naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet) samt IB (International Baccalaureate) Diploma Programme. 189 elever har sin undervisning på engelska. För grundskolan och de fyra gymnasieprogrammen följer skolan svensk läroplan. Internateleverna bor på 10 olika elevhem inom skolans område med ca 25 elever per hem. SSSL består av ett antal byggnader där husen med undervisningslokaler och elevhemmen ligger i varandras omedelbara närhet. Lika många flickor som pojkar bor på elevhemmen. Skolan leds av en skolchef, en biträdande skolchef, en internatchef, en ekonomichef samt en rektor som ansvarar för utbildningen vid SSSL. Skolan finansieras av statsbidrag, elevpeng och elevavgifter. Även dageleverna som bor hemma betalar en avgift på ca 30000:-/år, vilket skolan enligt förordning har rätt att ta ut. Elevhemmen förestås av husföräldrar som agerar ställföreträdare för elevernas egna föräldrar under deras vistelse på internatet.

I ärendets slutliga handläggning har deltagit enhetschef Viveca Serder, verksamhetsjurist Frank Nordberg, avdelningsjurist Staffan Opitz och undervisningsrådet Magdalena Kocan.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson
Avdelningschef

Dan Collberg
Utredare/Föredragande

Kopia till

Regeringen, Utbildningsdepartementet
Sigtuna kommun